

MAL-verkoston strategiset painopisteet ja teemat -selvitys

MAL-verkoston vuosiseminaari

Sami Soininen, Sitowise Oy

to 30.11. klo 12.30 -12.50

Botta, Helsinki

Lähtökohdat strategian tarkastelulle

MAL-toimintaa ohjaavat strategiset painopisteet, joiden uudelleenarvioimiselle ja kehittämiselle on havaittu tarpeita.

Uudistamisen lähtökohtana on tuoda kestävä kaupunkikehitys vahvemmin mukaan MAL-verkoston strategiaan unohtamatta kuitenkaan kaupunkiseutujen elinvoimaisuutta.

Selvitystyön tavoitteena oli saada, millä tavoin MAL-verkoston toimintaa ohjaavien strategisten painopisteitä tulee uudistaa ja toimintamalleja kehittää seuraavalle verkostotoiminnan nelivuotiskaudelle (2024 - 2027).

MAL -verkoston toimintakausi (2019-2023) on loppusuoralla. Elinvoimaiset kaupunkiseudut -teemaverkoston toimintaa on jatkettu huhtikuuhun 2024 asti.

Uusi hallitus ja hallitusohjelma.

Nykyinen strateginen viitekehys (2019-2023)

MAL-verkoston toiminnan painopistealueita ovat:

- Elävät asemanseudut
- Asuminen ja asuinympäristöt
- Liikenne ja kestävä liikkuminen
- Ihmislähtöinen ja älykäs yhdyskuntasuunnittelu

Läpileikkaavat teemat:

- Vähähiilisyys (ilmastonäkökulma)
- Digitaalisuuden hyödyntäminen
- Sopimuksellisuuden edistäminen ja kehittäminen
- Kansainvälisten hyvien käytäntöjen mallioppiminen

MAL-verkosto strategisten painopisteiden päivitystyön

vaiheet

Kevät/2023

Kuntaverkosto
selvitys
YM:n Kestävä
kaupunki -
ohjelmalle

9/2023

Työn aloitus ja
työsuunnitelman
päivittäminen

10-11/2023

Ennakkokyselyn
suunnittelu ja
toteuttaminen

16.11.2023

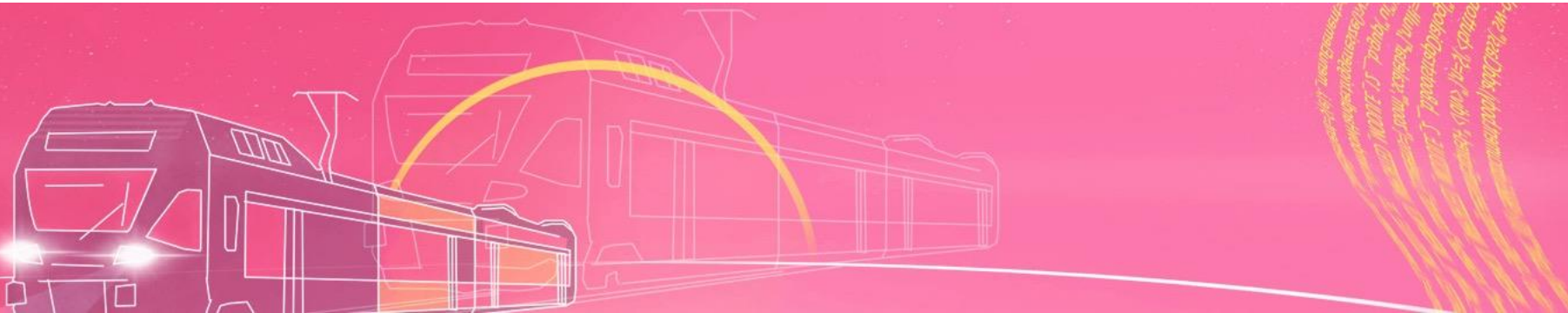
Työpaja

30.11.2023

Selvityksen
alustavien
tuloksien esittely
MAL-verkoston
vuosi-
seminaarissa

12/2023

Selvityksen
raportti

Toimintaympäristö 2023+

Vihreä siirtymä

Vihreä infrastruktuuri kaupungissa entistä tärkeämpää

Kunnat pohtivat päästöjen kompensointia – ilmastonmuutokseen varautumisesta puhumattakaan

Ikääntymisen huomioiminen asuinympäristössä

Ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys kolmijako näyttäytyy yhä voimakkaammin yhtenä kokonaisuutena

Epävakaan maailmantilanteen myötä resurssiomavaraisuus energian ja ruuantuotannon näkökulmasta, sekä edellä mainittuihin teemoihin liittyvä alueellinen epätasa-arvo

Tyhjentyneet toimistotilat, mikä on merkki jo pitkään puhutusta monipaikkaistumisesta

Liikenteen murros ja sähköistyminen

Kaiken kaikkiaan digitalisoituminen kiihtyy poikkileikkaavasti kaikilla aloilla

Muutosilmiöitä:

Ekologinen

jälleenrakentaminen,

Väestön ikääntyminen

ja

monimuotoistuminen,

Verkostuva valta,

Teknologian

sulautuminen

kaikkeen,

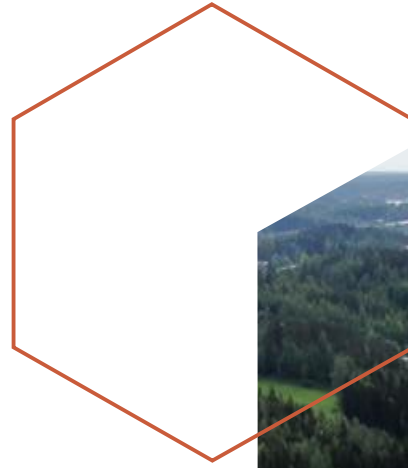
Talousjärjestelmä etsii

suuntaa

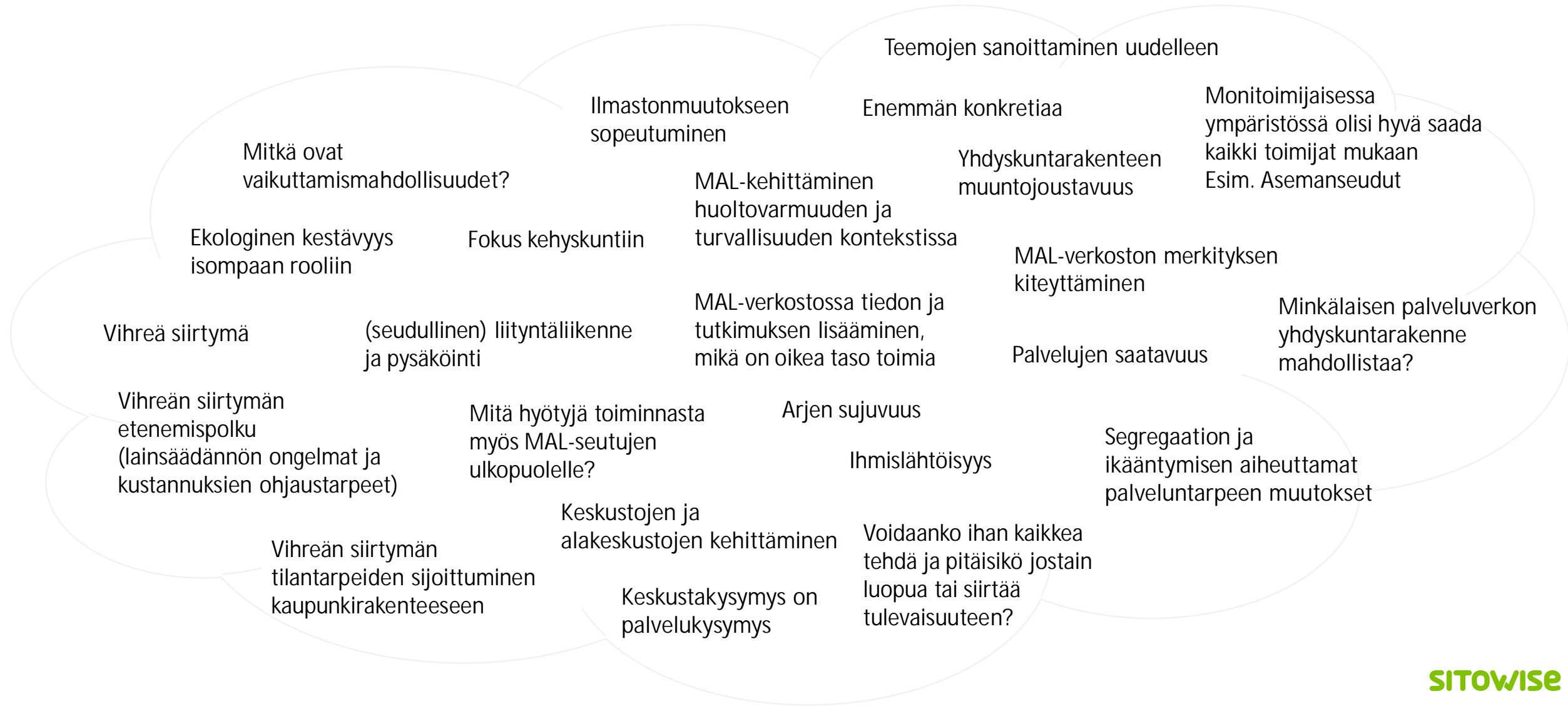
(PERUS-SKENE 2022)

Pohdintoja MAL-verkoston kaupunkiseuduilta

Ennakkokyselyn ja 16-11-2023 työpajan
perusteella

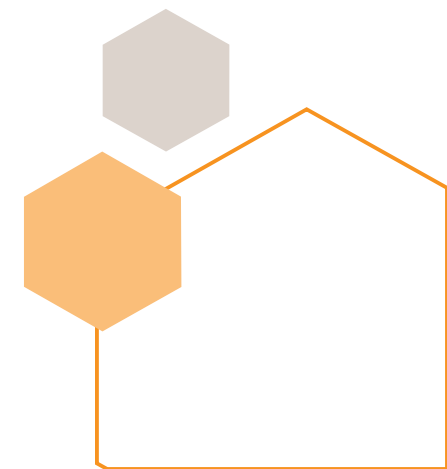

Strategiaan liittyvät pohdinnat yleisesti

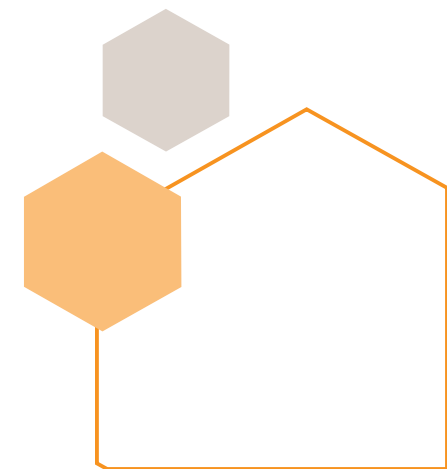
Arviot nykyisistä painopisteistä: Elävät asemanseudut

- Elävät asemanseudut on koettu tärkeäksi ja ehkä teemaansa suuremmaksi painopisteeksi. Etenkin painopisteeseen kuuluvat tapahtumat on tärkeä säilyttää myös jatkossa.
- Osin koetaan että on saatu aikaan kaikki mahdollinen tämän painopisteen osalta. Vuosittainen asemanseutufoorumi voisi riittää jatkossa MAL-verkoston panokseksi. "Elävät asemanseudut" voivat olla jatkossa osa tulevia pääpainopisteitä (esim. yhdyskuntasuunnittelun teemaa) ja olisi tärkeämpää panostaa keskusta-alueisiin yleisesti.
- Asemanseutujen kehittämisessä on monta tavoitetta – kunnalliset tavoitteet, valtion realiteetit ja yksityiset intressit. Kaikki toimijat pitäisi saada nykyistä laajemmin mukaan.
- On myös erilaisia kaupunkikeskuksia, joilla kaikilla on oma suunta, on hyvä huomata kaikkien ei tarvitse kilpailla samoilla teemoilla.

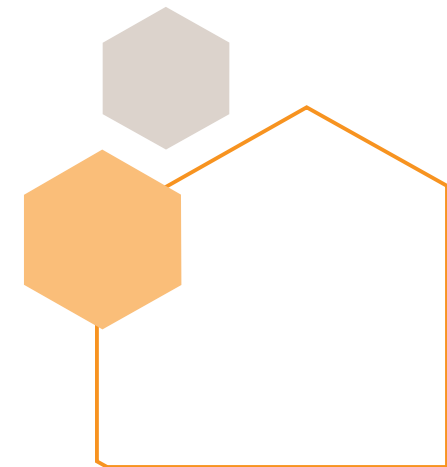
Arviot nykyisistä painopisteistä: Asuminen ja asuinympäristöt

- Asuminen ja asuinympäristösisältävät poliittisesti herkkiä teemoja, joita kunnat eivät mielellään käsittele, mutta joissa tarvitaan tukea ja asiantuntemuksen jakamista. Tärkeä teema, jossa MAL-verkosto voisi ottaa isompaa roolia.
- Teema sisältää paljon ratkaisemattomia haasteita: Väestörakenteen muutos, ikääntyminen, kestävyys ja segregatio. Miten olemassa oleva rakennuskanta voidaan säilyttää viihtyisänä ja elinvoimaisena.
- Pitäisi tunnistaa seutuyhteistyön vaikutusmahdollisuudet laajemmin. On tärkeää löytää konkretiaa, ettei liikuta vain asemakaavatasolla. Palvelujen saavutettavuuden näkökulma on tärkeä ottaa mukaan tähän. Lisäksi erilaiset (kasvavat, supistuvat) alueet mukaan vahvemmin.
- Kuntien työkalujen kehittäminen entistä tärkeämpää, jos valtion asuntopoliittiset (ASO, ARA) työkalut poistuvat
- Tähän tarvittaisiin ehkä aavistuksen tarkempi rajaus, esim. tilojen suunnittelu/hallinta, kaupunkivihreä tai keskustojen kehittäminen.

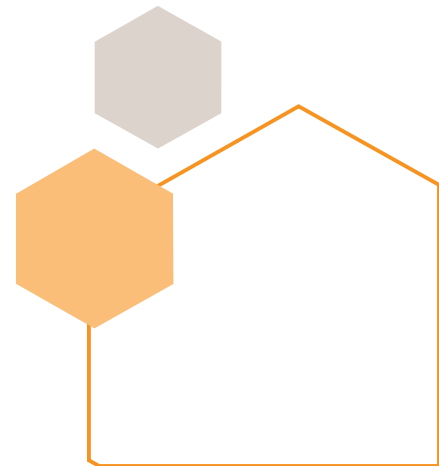
Arviot nykyisistä painopisteistä: Liikenne ja kestävä liikkuminen

- Liikenteen ja kestävä liikkumisen osalta on paljon enemmän tehtävää. Pohjoismaiset esimerkit ovat tärkeitä. Jatkossa pitää vahvemmin keskittyä negatiivisten vaikutusten nopeaan vähentämiseen kaikilla mahdollisilla keinoilla.
- On tärkeä ymmärtää, missä haasteita ilmenee ja miten muiden seutujen toimenpiteitä voidaan vertailla.
- Liikenne teema ei saa olla irrallaan kestävä yhdyskuntarakenteen kehittämisestä.
- Haasteena, että erilaisista strategioista ja ohjelmista huolimatta asiat eivät välttämättä etene toivotulla tavalla. Etenkin julkinen liikenne pienemmällä paikkakunnilla olennainen teema.
- Kestävä liikkumisen edistämisen tarve tulee lähitulevaisuudessa vielä entisestään korostumaan, joten tärkeää säilyttää. Yhteisiä haasteita esim. "last mile" ja palvelujen saavutettavuus joukkoliikenteellä. Raideliikenteen ja sähköautojen vertailua olisi kiintoisaa tehdä lisää.
- Konkretiaa esim. sujuva kaupunkiliikenne ja liikkumisen hinnoittelu

Arviot nykyisistä painopisteistä: Ihmislähtöinen ja älykäs yhdyskuntasuunnittelu

- Painopisteen keskiössä toimiva arki ja kaupunkielämä.
- Ihmislähtöisyys on hyvä, kunhan se ei tapahdu luontoa tuhoten, kuten nyt. Luontolähtöisyys on myös ihmislähtöisyyden perusedellytys.
- Tutkimustiedon hyödyntäminen on jatkossakin kaiken perusta. Hyödyllistä tuoda uutta näkökulmaa ja pehmeitä arvoja suunnitteluun.
- Tämä painopiste voisi olla jatkossa enemmänkin yksi näkökulma asumiseen ja liikenteeseen liittyen.
- Osallistumisen kehittäminen alhaalta ylöspäin tärkeää, mutta mitä tehdään käytännössä?
- Arjen sujuvuudesta eri elämäntavoilla ja ikäryhmillä pitäisi tehdä havainnollinen analyysi ja avata edellytyksiä tarkemmin.

Ehdotus MAL- verkoston uudesta strategisesta viitekehystä

Yleiset tavoitteet strategiselle viitekehykselle

Tavoitteena on selkeä ja yksinkertainen strategia, joka on helppo omaksua verkoston joka tasolla.

Kaupunkiseutujen jäsenien ja sidosryhmien ajatuksia pyritään keräämään mahdollisimman laajasti, jotta strategiaan voidaan sitoutua.

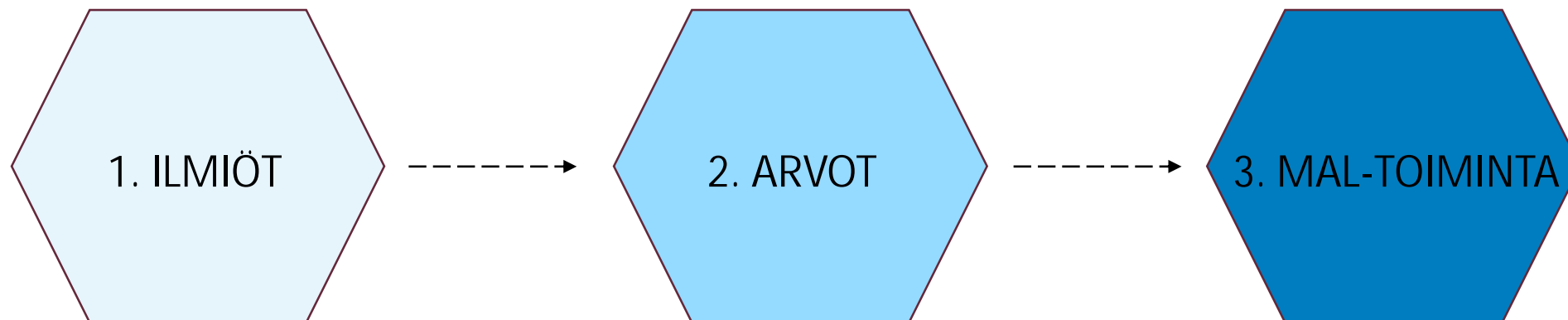
Strategian on tarkoitus helpottaa MAL-verkoston toiminnan suunnittelua ja päätöksentekoa. Strategiassa määritetään mitä verkossa tehdään ja mitä ei tehdä.

Strategia on helposti muokattavissa ja palvelee myös tulevaisuudessa, strategian taustalla vaikuttavia ilmiöitä ja arvoja esitetään avoimesti.

Valintoja on pyritään perustelemaan visuaalisen esityksen avulla.

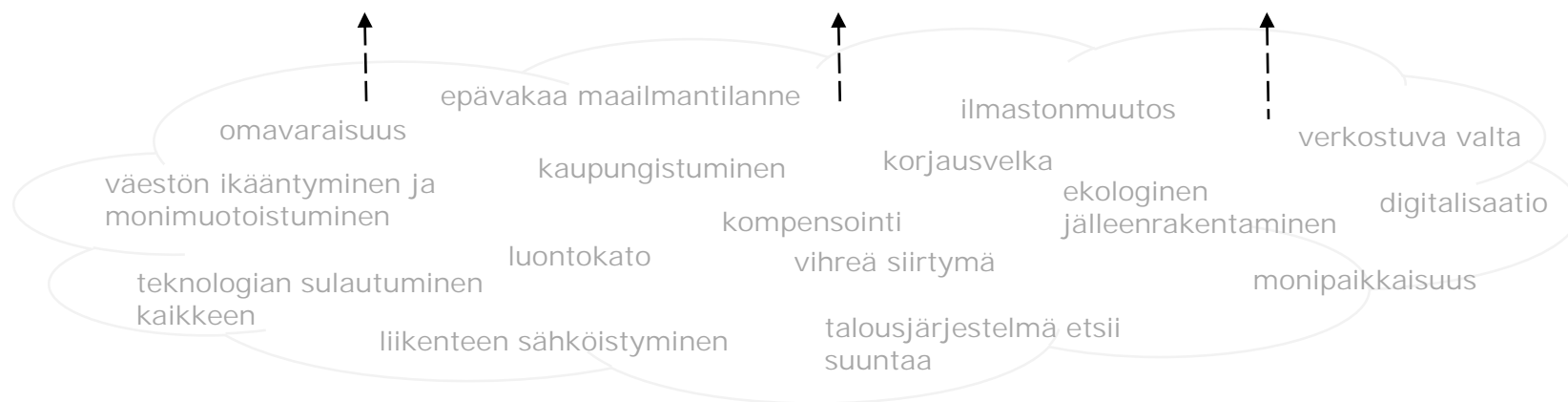
Strategisen viitekehyksen lähtökohdat

- MAL-verkosto on jatkossakin valtakunnallinen kuntien sparraus- ja kehittäjäverkosto seutujen ja valtion seututasoisen ja/tai aluetason suunnittelun yhdyskunta- ja kaupunkikehitystoimijoille ja –edustajille.
- Verkoston periaatteita ovat avoimen, läpinäkyvän ja demokraattisen yhdyskuntasuunnittelun sekä alue- ja yhdyskuntarakenteen kestävyys tavoittelu. Läpileikkaava kestävyysajattelu terävöittää ja selkeyttää kokonaisuutta.
- Kestävyys on kattotermin – tai perusta - jonka puitteissa toimintaa harjoitetaan.
- Toiminnan kestävyys perustetaan poikkitieteelliseen tietopohjaan. Kokonaisuudesta muodostetaan seuraavanlainen strategisten painopisteiden kehittämisraami:

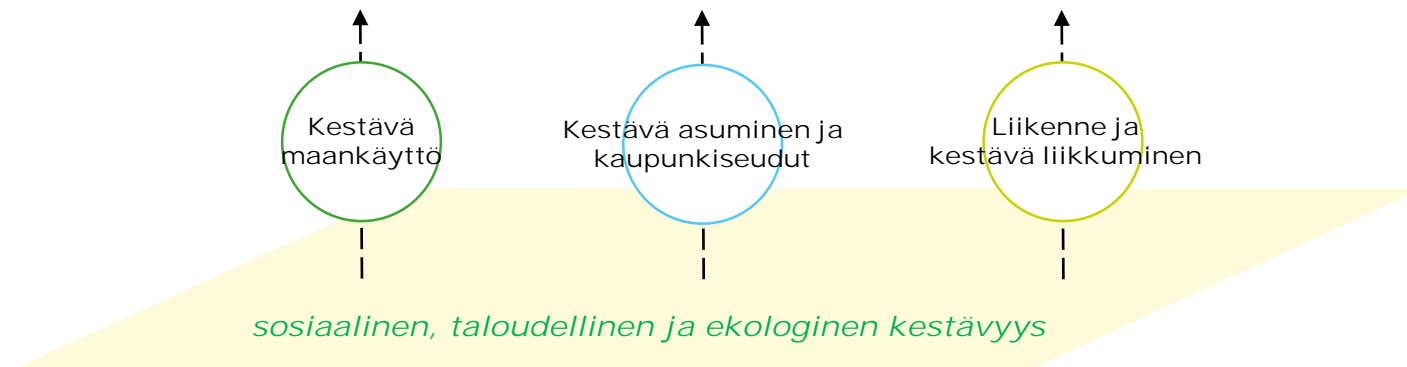
1. Ilmiöt

- Ilmiöt ovat megatrendejä tai signaaleja, jotka on yhteisesti tiedossa ja yhteisesti hyväksytty.
- Erilaiset ilmiöt ovat puhututtaneet tämänkin selvityksen yhteydessä ja niihin liittyen on nähty uudistamistarpeita.
- Myös yleisesti ilmiöihin liittyy voimakkaita muutostarpeita ja –voimia. Vahvuuden vuoksi suuri osa ilmiöistä sisältyy jo vahvasti eri toimijoiden strategioihin.
- MAL-verkoston piirissä arvioidaan tieto- ja seurantapohjaisesti kaupunki(seutu)kehitykseen vaikuttavia ilmiöitä ja niistä skenaariotyöskentelyn avulla ja arvotyöskentelyyn mukaisesti luotaisiin ”yhteisiä tulevaisuuksia” kaupunkiseuduille tai tarvittaessa kaupunkiseuduittain.
- Strategiaan sitouttaminen alkaa kun laaditaan yhteinen ilmiöpohja.

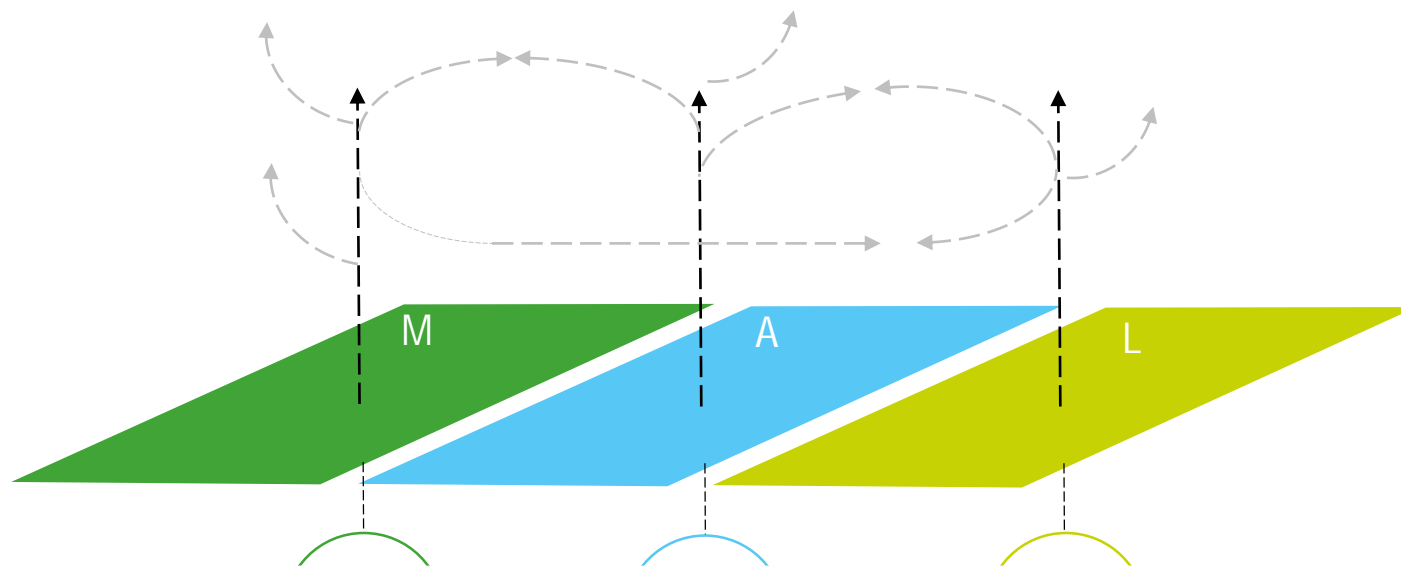
2. Läpileikkaavat teemat (Arvot)

- MAL-toiminnan strategisten painopisteiden uudistamisen lähtökohdaksi on määritetty Kestävä kaupunki –ohjelman mukainen sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyys kolmijako.
- Yksinkertaisimmillaan kolmijako muodostaa MAL-näkökulmasta kolme painopistealuetta:
 - Kestävä maankäyttö
 - *Esim. ilmasto, luonto, energia, ruoka, vihreä siirtymä ja investoinnit...*
 - Kestävät asuminen ja kaupunkiseudut
 - *Esim. elinvoimatyö, vetovoima, pitovoima, kestävä arki, asuminen, asuntotuotanto...*
 - Liikenne ja kestävä liikkuminen
 - *Esim. raideliikenne, pyöräily, matkailu, latausmahdollisuudet, joukkoliikenne...*

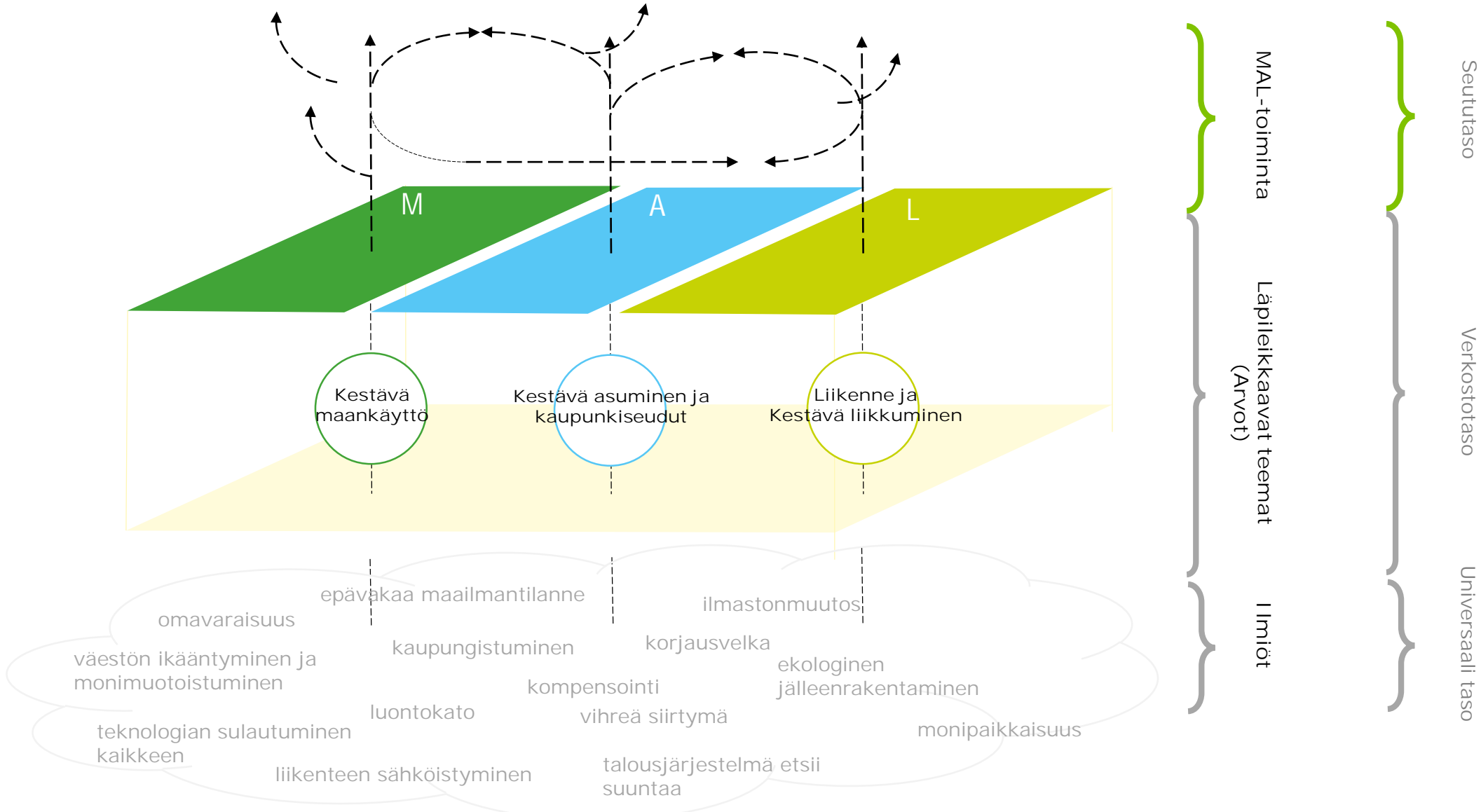

3. MAL -toiminta ja painopisteet

- MAL-verkosto ja sen toiminta jatkaa asiantuntija- ja vertaisoppimisen alustana fasilitoiden kaupunkiseutujen toimintaa kestävästi ja tietoon pohjautuen yhteistoiminnassa valtakunnallisten ja valtiotoimijoiden kanssa.
- Varsinaisella MAL-toiminnalla (esim. seminaarit, hankkeet, ekskursionit, työpajat) vastataan suuriin kysymyksiin eteenpäin katsoen. Sanoitus on seudullista.
- Nykyiset hyväksi havaitut painopistealueet asemoidaan siten, että ne vastaavat suoraviivaisemmin yhteisesti tunnistettuihin ilmiöihin (kohta 1), läpileikkaaviin kestävyys teemoihin (2) ja on kytkettävissä M, A ja L-näkökulmiin (kohta 3).
- Lisäksi tunnistetaan tarkemmin, onko kyseessä keino tai toiminta varsinaisen painopistealueen sijaan: ylä- vai alaotsikko.

SYNTEESI: Uusi strateginen viitekehys

Ehdotus uusista painopisteistä ja toimenpiteistä kaudelle 2024-2027

Uudet strategiset painopisteet

Nykyiset painopisteet jäsenellään uudelleen: Osa säilytetään osana suoraa MAL-toimintaa (esim. seminaari-aiheena)

M

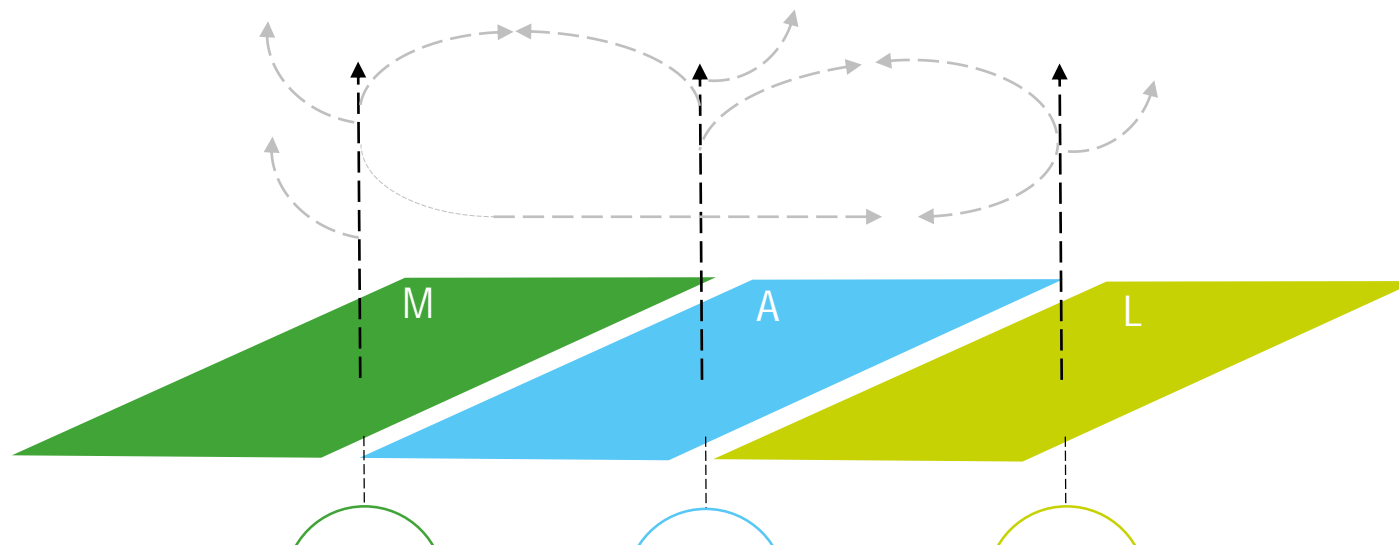
Uusi ilmiöpohjainen painopiste:
"Kestävä maankäyttö: Ekologinen vihreä siirtymä"

A

Uusi ilmiöpohjainen painopiste:
"Kestävä asuminen ja kaupunkiseudut:
Kaupunkiympäristöjen ihmislähtöinen kehitys"

L

Uusi ilmiöpohjainen painopiste:
"Liikenne ja kestävä liikkuminen:
Toimivat matkaketjut ja sähköistyminen"

Painopisteillä vastataan suurempiin kestävyyskysymyksiin.

Lisäksi löydetään ilmiöistä uusia nostoja yhteisen suunnan määrittelylle.

Uudet painopisteet linkittyvät kestävyysteemoihin ja antavat enemmän joustoa ja tarttumapintaa erilaisille osallistujille.

Yhteistyömallit strategian eri tasoilla

Tunnistetaan samantyyppiset haasteet ja tilanteet

- Suunnitteluratkaisut ja hyvät käytännöt
- Yhteiskehittäminen

Tuetaan käytäntöjen jalkauttamista

- Strategian vieminen paikallistasolle

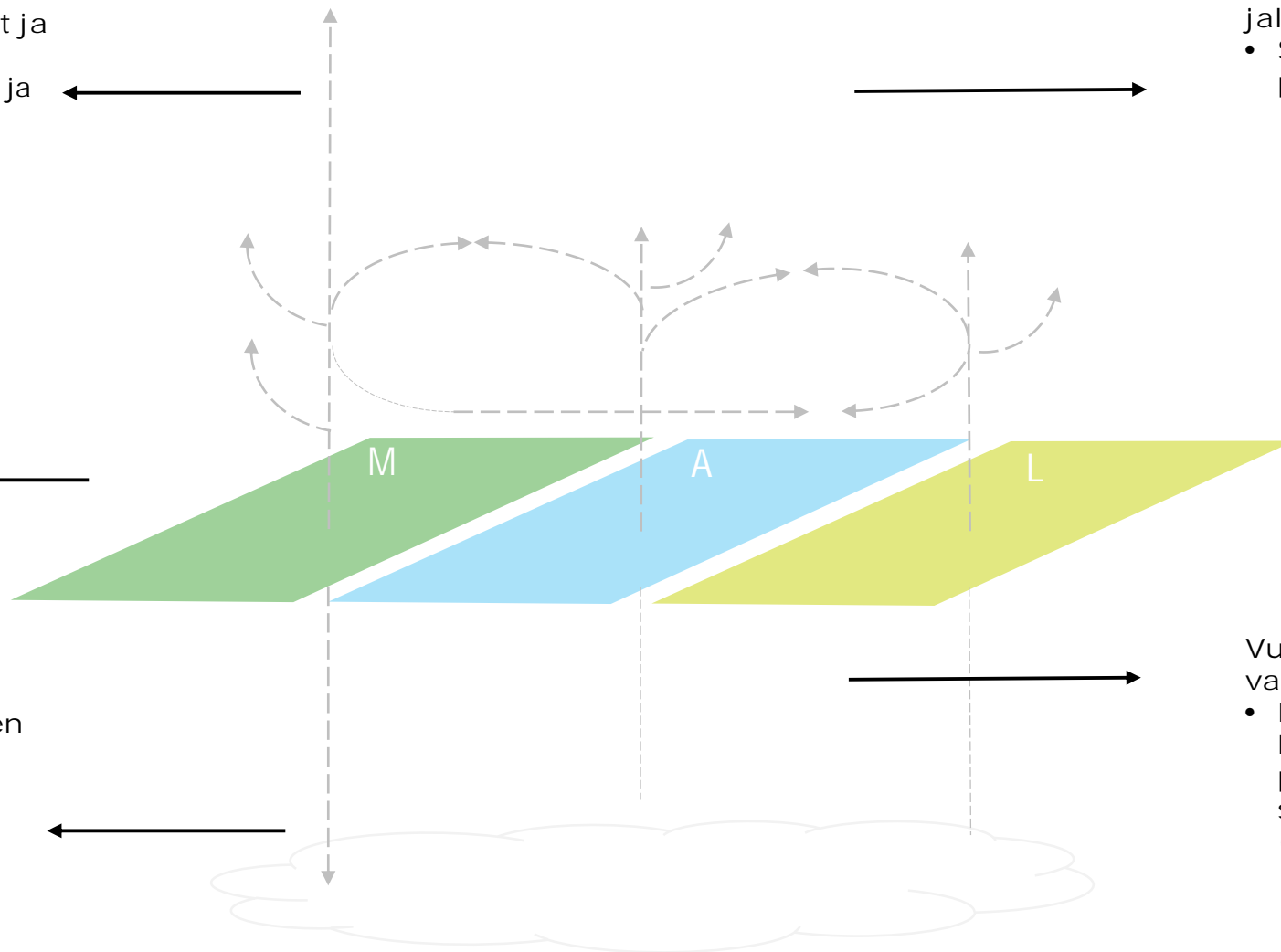
Tunnistetaan hyviä olemassa olevia käytänteitä tai tietolähteitä

- Nostetaan esiin benchmark-kohteita.
- Kiinnitetään teemat tutkimuksiin
- Tehdään yhteistyötä tiedemaailman kanssa

Tunnistetaan yhteinen ilmiöpohja: Tehdään yhteistyötä liittyvien verkostojen kanssa (Luontokunnat, HINKU, FISU, SDG4)

Vuorovaikutus valtiotoimijoiden kanssa:

- Hallitusohjelman kaupunkiseutuihin painottuvaa MAL-työn seuranta ja vaikuttamista (mm. lainsäädäntö)

Pohdintaa yhteistyöstä

Yhteistyö seudun sisällä

- Edelläkävijäseutujen hyvien käytäntöjen jalkautus.
- MAL-verkosto voisi innostaa verkoston aktiivijäseniä viestimään seudun sisällä vahvemmin MAL-verkoston toiminnasta ja innostamaan seuduilta lisää porukkaa mukaan MAL-verkoston toimintaan
- Seudullisen yhteistyön hyötyjen korostaminen ja parhaiden toimintamallien levittäminen!
- Fokus voisi olla aidommin kehyskunnissa, mikä lisäisi MAL-verkoston toiminnan kiinnostavuutta myös muualla kuin seudun keskuskaupungeissa.

Yhteistyö seutujen välillä

- Parhaiden käytäntöjen vaihtamista kuntien välillä, sekä vertaisoppiminen ja -tuki.
- Seminaarit ja vierailut eri seuduilla.
- Kaupunkiseutujen yksittäisten kehittämiskysymysten ja -ongelmien ratkominen ja pohdinta verkostona
- Yhteistön tekeminen ja yhteinen sitoutuminen yhdessä tunnistettuihin tärkeisiin kokonaisuuksiin. Mahdollisesti myös resurssien yhteiskäyttö kuntien välillä.

Yhteistyö valtion ja seudun / seutujen välillä

- Työpajat tietyistä teemoista, joissa valtiolla ja seuduilla on yhteisiä tarpeita.
- Vuorovaikutus: seminaarit, työpajat ja esitykset.
- Toimialoja integroiva MAL-työ/ sillojen ylittäminen, kaupunkiseutusuunnittelun ajantasainen kytkeytyminen valtion/hallitusohjelman suunnitelmiin
- Kehittämistarpeiden yhteinen tunnistaminen ja niistä keskusteleminen. Tulokulmien parempi ymmärtäminen yhteisen keskustelun kautta.
- Hallitusohjelman MAL-tavoitteiden seurantaa ja vaikuttamista (mm. lainsäädäntö)
- MAL-verkostossa arvokasta on se, että yhteistyö välittää tietoa ja ymmärrystä molempiin suuntiin, seuduilta valtiolle ja valtiolta seuduille.

Yhteistyö laajemman kaupunkikehityksen kannalta

- MAL-verkosto on hyvä foorumi, kun etsitään EU-tason lainsäädäntöön kansallisia, järkeviä soveltamistasoja.
- Ulkomaan excursiot ja vierailut verrokkimaihien halukaille.
- Tietoon perustuva kaupunkikehittäminen, parhaat opit tutkimuksesta ja maailmalta. Tietoisuus kehittämisen "trendeistä" ja ilmiöistä
- Yhteinen keskustelu esim. EU-lainsäädännön vaatimuksista ja niiden soveltamisesta kansallisesti ja seuduilla.

Pohdintaa toimintatavoista

Hyvät toimintatavat:

- Sopiva kokousrytmi ja hyvin valmisteltu kokousaineisto.
- Seminaarit pidettävä jatkossakin hybridinä.
- Uusimpien tutkimustulosten tuominen kaupunkisuunnittelun käyttöön.
- Parhaimmillaan verkostotoiminta on hyvähenkistä keskustelua ilman poliittisia painolasteja kuten virallisissa neuvotteluissa.

Esimerkkejä:

- Liikennejärjestelmäpäivät: Tietoiskut eri teemoista. Hyviä tiiviitä infopaketteja osallistujilleen.
- YM KEKE: Vertaisverkoston hyödyntäminen ja tulosseminaari. Esitteet ja tuloskoosteet: <https://kestavakaupunki.fi/julkaisut>

Uusia toimintatapoja:

- Barometrit ja pulssikyselyt, joilla voitaisiin ketterästi luodata mitä seuduilla tapahtuu ja mitä nousevia teemoja on suunnittelijoiden pöydällä
- Ekskursioiden järjestäminen. Erityisesti kv-vierailuilla voisi saada

paljon oppeja ja kontakteja.

- Unilukkarina toimiminen: MAL-verkosto voisi avoimemmin kertoa haasteista joita kohdataan tavoitteiden saavuttamisessa (esim. päästövähennystavoitteet)
- EU-hankkeet: Hyvä kerätä informaatiota kootusti aiheista jotka koskee suoraan erityisesti kaupunkiseutuja. Samalla luo kontaktipintaa mahdollisiin rahoitushakuihin jotka liittyy aina EU-strategioihin.
- Tarve miettiä tietyt kysymykset rajatummalla porukalla. Jokaiselle jotain on ei mitään kellekään.
- Vertaistuki: Fokusoitumpi tuki eri kokoisille seuduille ja edelläkävijäseuduille. Haasteena verkoston heterogeeninen ryhmä ja toiminnan eriyttämisen vaatimat resurssit
- Tarjouspyyntöjen valmisteluun lisää terävyyttä, selkokieliä ja selkeämpää rajausta. Myös konsulttien panoksesta halutaan sada enemmän hyötyjä.
- Määrä ei korvaa laatua, joten tahtia voisi hidastaa ja paneutua syvällisemmin siihen, mitä tehdään. Eli laadukkaampaa tarjontaa hiukan nykyistä harvemmin.

Resurssien kohdentaminen ja jatkoaskeleet

- Tärkeää kohdentaa resursseja kansallisiin valmisteluihin ja etenkin siihen että eri tahot löytävät toisensa.
- Kerrotaan mitä muilla seuduilla tapahtuu ja mitä valtion tasolla suunnitellaan.
- Käytännön tason yhteistyö ja hankkeet, joilla löytää arkeen todellisia ratkaisuja.
- Hankkeiden rinnalla voisi olla myös pysyvämpiä yhteistyörakenteita, joissa voitaisiin keskustella ajankohtaisista kaupunkiseutujen haasteista.
- Havainnollistavien suunnitteluvälineiden käytön pilotointi, tai jopa kehittäminen.
- Tiedon visualisointiin resursseja.
- Toiminnan jatkuvuuden turvaaminen, esim. onnistuneelle hankkeelle jatkoa valtion tuella.
- Yhteiset seminaarit ja tutustumista jäsenseutujen esimerkki hankkeisiin.
- Tunnistetaan ja tuodaan esiin yhteistyömahdollisuudet, mutta vältetään päällekkäistä työtä.

1. Listataan merkittävimmät ilmiöt kaupunkiseutujen MAL-työn kannalta.
2. Hahmotetaan uusia toimintatapoja ja -suuntia.
3. Tunnistetaan kestävä kehityksen seudulliset tavoitteet toiminnan perustana.
4. Asemoidaan nykyiset painopistealueet kestävyuden ja ilmiöpohjaisuuden näkökulmasta.

Lisäksi tunnistetaan erilaisten alueiden arvot ja erilaiset tavat toteuttaa kestävyuden teemoja: Otetaan oppia alhaalta ylöspäin ja ylhäältä alaspäin. Tunnistetaan erilaisten alueiden erilaisia arvoja: Resurssiomavaraisuus, ilmastonmuutokseen varautuminen, ilmastonmuutoksen hillintä, luontokadon hillintä, erilaiset elinvoiman luomistavat. Perustetaan toiminta uusimpaan tietoon ennakkoluulottomasti. Tunnistetaan, etteivät kaikki alueet voi vastata asioihin samalla tavalla ja huomioidaan siten alueiden erilaiset luonteet.

Selvityksen tuloksia

MAL-verkoston toimintaan liittyvät painopistealueet koettiin pääsääntöisesti säilytettävän arvoisina. MAL-verkoston liittyviä tilaisuuksia arvostetaan ja niiden kautta saadaan monenlaista oppia ja vertaistukea.

- On kuitenkin hyvä pohtia voidaanko ihan kaikkea tehdä ja saada vai pitääkö jostain luopua tai siirtää tulevaisuuteen.

Kaupunkisuunnittelun kenttä vaatii vahvaa uutta sanotusta ja priorisointia.

- Samalla on myös muistettava, että eri verkostojen toiminta ei saa aiheuttaa päällekkäistä työtä: Jatkossa on tärkeää huomata, miten globaaleihin megatrendeihin vastataan juuri M,A ja L -näkökulmista.
- Toiminnan kokoaminen huomioidaan kentältä kysyminen, vihreä siirtymä ja tiedonvälittäjän rooli.

Elinkeinokysymysten osalta yhteiset haasteet osallistamisessa ja foorumien luonti sekä suunnittelun tasojen avaaminen sidosryhmille tulee pitää jatkossakin agendalla (Teemaverkostotyö).

Palveluverkkojen seudullisuus on tärkeä teema kaupunkiseutusuunnittelulle, joka vaatii ehkä resursseja yli MAL-verkoston nykyisten mahdollisuuksien.

Keskustelua!

Kiitos mahdollisuudesta puhua tilaisuudessa ja hyvää vuosikokousta!

Lisätietoja ja ideoita tulevaan strategiaan liittyen voi lähettää vielä Sitowise Oy:lle osoitteeseen: sami.soininen@sitowise.com